

**Анотація педагогічного досвіду
Наконечної Наталії Олексіївни,
керівника гуртка «Дослідники біорізноманіття»
відділу біології Київського Палацу дітей та юнацтва**

**Тема: «Формування компетентностей гуртківця КПДЮ
через дослідницьку (практично-пізнавальну) діяльність»**

1. Актуальність і практична значущість досвіду

Сучасна позашкільна освіта не може лишатися осторонь процесів модернізації освіти, що відбуваються нині в усьому світі та в Україні зокрема. Ланки позашкільної освіти стосуються всі світові тенденції та інновації: особистісно-орієнтований підхід, інформатизація, інтеграція тощо. До них належить і компетентнісний підхід, поява якого пов'язана, насамперед, з кризою освіти, що полягає в протиріччі між програмовими вимогами до учня, гуртківця, запитами суспільства та потребами самої особистості в освіті. Адже тривалий час у вітчизняній системі освіти домінував знанневий підхід, результатом навчання якого була сукупність накопичених знань (як інформації), умінь і навичок.

Зазначимо, що компетенція і компетентність — два різних поняття. **Компетенція** — це суспільна норма, вимога, що включає знання, вміння, навички, способи діяльності, певний досвід. Компетенція сама по собі не є характеристикою особистості. Нею вона стає в процесі засвоєння та рефлексії учня, перетворюючись на компетентність.

Компетентність — це здатність застосовувати набуті знання, вміння, навички, способи діяльності, власний досвід у нестандартних ситуаціях з метою розв'язання певних життєво важливих проблем. Компетентність є особистісним утворенням, що виявляється в процесі активних самостійних дій людини.

Сучасне інформаційне суспільство формує нову систему цінностей, у якій володіння знаннями, вміннями та навичками є необхідним, але

недостатнім результатом освіти. Від людини вимагають вмінь орієнтуватися в інформаційних потоках, освоювати нові технології, самонавчатися, шукати та використовувати нові знання, мати такі якості, як універсальність мислення, динамізм, мобільність.

Йдеться про компетентність як нову одиницю виміру освіченості людини, при цьому увагу акцентують на результатах навчання, якими вбачають не суму завчених знань, умінь, навичок, а здатність діяти в різноманітних проблемних ситуаціях.

2. Система педагогічних дій

2. 1. Моя педагогічна діяльність зі старшокласниками

Відділ біології Київського Палацу дітей та юнацтва — це безмежний простір для наукового та практичного пізнання довкілля, всебічний гармонійний розвиток особистості в єдності з природою. В гуртках відділу кожен знайде собі справу до душі.

Завжди мала величезне бажання відчувати себе соціально затребуваною особистістю. Реалізувати це бажання мені вдалося на посаді керівника гуртка Київського Палацу дітей та юнацтва, де перші два роки мала честь працювати з учнівською молоддю 8–11 класів. Оскільки сучасні світові тенденції ринку праці висувають особливі вимоги щодо освітніх компетентостей випускників загальноосвітніх навчальних закладів, то старшокласники повинні бути не «скринькою», сповненою теоретичних знань, а мати практично спрямовані знання та вміння, які мої гуртківці демонструють на різноманітних конкурсах різних рівнів, де здобувають досвід представлення своїх наукових вподобань висококваліфікованому журі, малознайомим колегам-суперникам, чітко та толерантно відповідати на запитання й адекватно реагувати на зауваження. За цей період мої вихованці представили на II (міський) етап конкурсу МАН чимало науково-дослідних робіт. Найбільш вдалими темами досліджень гуртківців були: «Соціально-

практичне значення ялівцю» (Марія Кізюн), «Лісотаксаційні дослідження ландшафтного заказника «Пуща-Водиця» (Сергій Назаренко), «Дослідження еколого-біологічних особливостей природних видів брусниці, інтродукованих у ботанічному саду ім. акад. О. Фоміна» (Ліна Прошак). Валентина Гаврилюк — III місце у Всеукраїнському конкурсі раціоналізаторів-винахідників, Лілія Корнієнко з темою дослідження «Вплив музики та звуків природи на різні види діяльності школярів» виборола II місце в національному етапі Міжнародного конкурсу «Intel-ЕКО». **Вихованці гуртка з великим задоволенням** виступали на наукових читаннях, конференціях, вікторинах, присвячених видатним науковцям: до 180-річчя від дня народження А. Нобеля, 100-річчя від дня народження Є. Лазаренка, 150-річчя від дня народження В. Вернадського, 130-річчя від дня народження О. Ферсмана, які стали взірцями для наслідування юному поколінню.

Працюючи із завтрашніми випускниками, я вважала за потрібне присвячувати значну увагу їхній професійній орієнтації. Саме з цією метою було **проведено низку практикумів-семінарів на базі провідних наукових шкіл столиці:**

- **геологічний факультет КНУ ім. Т. Шевченка**, де гуртківці прослухали лекцію про правила вступу, спеціалізації випускників, виробничі практики та напрями працевлаштування; також проводилося анкетування майбутніх абітурієнтів щодо їхніх уподобань, освіченості, інформованості щодо переваг геологічного факультету;

- **ННЦ «Інститут біології» КНУ ім. Т. Шевченка**, де гуртківці взяли участь у практикумі з гербарної справи, мікробіологічних досліджень та екскурсії з історії університету та ботанічного саду ім. акад. О. Фоміна;

- **державний політехнічний музей НТУУ «КПІ», механіко-машинобудівний інститут НТУУ «КПІ»**, де гуртківці побували в лабораторіях лазерної обробки, обробки біоматеріалів, побачили імплант для біоматеріалів під металографічним мікроскопом;

- **аерокосмічного інституту НАУ**, де гуртківці збагатили свої знання з біоніки та виконували обрахунки з полегшення літаків для бізнесу за зразком польоту птахів, а також обрахунки для досягнення мети військовими літаками.

Сьогодні мої випускники — студенти провідних вишів столиці: Сергій Назаренко навчається на географічному факультеті КНУ ім. Т. Шевченка; Христина Писаренко та Леся Пазова — в НМУ ім. О. О. Богомольця; Микола Юденко — в Інституті педагогіки та психології НПУ ім. М. Драгоманова; Лілія Корнієнко — на факультеті соціології та психології НАУ тощо.

Педагогічно зростаючи в роботі зі старшокласниками, я чітко усвідомила, що сформовані стереотипи «навчання для навчання» або «спочатку ти працюєш на залікову книжку, а тоді вона на тебе» гальмують процес упровадження будь-яких нових ідей. Активний пошук шляхів удосконалення освітнього процесу в рамках гуртка позашкільного навчального закладу дав змогу зрозуміти, що стимулювати становлення особистості можна через рейтингові заходи. Для кожної людини найважливішим показником успішності є особистісні перемоги, що передують поразкам. Свідомо, сповна розкриваючи свої здібності, свій талант, гуртківці реалізуються не лише заради власного морального задоволення, але й заради своїх однодумців, наставників, команди.

2. 2. Педагогічна діяльність із середньою віковою категорією учнівської молоді

Протягом останніх двох років щаслива працювати з дітьми до 8 класу. Реалізація навчального процесу з гуртківцями даної вікової категорії поєднує в собі різні методи: словесні, наочні та практичні. Впродовж навчання звертаю увагу на практичну діяльність, досліди, цікавинки, доступні експерименти та на трансдисциплінарні зв'язки предметів природничо-математичного циклу. Так, наприклад, рух води в рослині, крові в судинах — це фізичні явища, на основі яких ґрунтуються міжпредметні заняття. Особливо високі результати в формуванні компетентнісного підходу гуртківця дають практичні методи навчання, за допомогою яких кожна дитина засвоює інформацію на основі власних відчуттів, тобто **чим більше здивування та позитивних емоцій відчуває вихованець, тим більше й надовше запам'ятає конкретний дослід, що несе в собі важливу інформацію**. Мої практичні здобутки збігаються з літературними даними: так, за оцінками сучасних психологів, школяр, читаючи очима, може запам'ятати 10% інформації, слухаючи — 26%, розглядаючи — 30%, слухаючи й розглядаючи — 50%, обговорюючи — 70%, особистий досвід — 80%, спільна діяльність із обговоренням — 90%, навчання інших — 95%.

Досить традиційним і водночас новаторським вважаю **проект «Ігрова екологія»**, який реалізують у відділі біології Київського Палацу дітей та юнацтва. Цей проект розраховано на середню вікову категорію дітей. Він є плавним переходом від пізнавальної до наукової діяльності, від дитинства до юності. Для реалізації цього проекту у відділі проводять інтелектуально-практичні командні ігри — це екологічна експедиція «Екокараван», конкурс-

гра «Знавці природи», екологічний турнір «Хочу все знати» для 5–6, 7–8, 9 класів відповідно. **Мої вихованці гуртка «Дослідники біорізноманіття» показали високий командний результат:** III місце в брейн-рингу «Київ екологічний» та II місце в міському екологічному форумі «Екологічні проблеми міста. Погляд юних»; команди «Елемент-255» (8 класи), «Сокіл» (6 класи) вибороли II місця в таких інтелектуальних іграх, як «Хочу все знати», «Екокараван» тощо, що належать до міської екологічної програми «Крок до природи». Такі ігри згуртовують, формують вміння працювати в команді, вчать гідно реагувати на поразки та перемоги, розширюють знання про закони природи, зосереджують особливу увагу на винятках із правил, наприклад, риба фугу і їстівна, й отруйна.

Влітку гуртківці набиралися сил та наснаги в ДОК «Збруч», а я, працюючи з ними, набула педагогічного досвіду в нестандартних та не завжди передбачуваних ситуаціях.

2. 3. Педагогічні «ігри» зі школярами початкової школи

Поняття «ігрові педагогічні технології» включає досить велику групу методів і прийомів організації педагогічного процесу в формі різних педагогічних ігор. На відміну від ігор взагалі, педагогічна гра має істотну ознаку — чітко поставлену мету навчання й відповідні до неї педагогічні результати, що можуть бути обґрунтованими, виділеними в явному вигляді й характеризуються навчально-пізнавальною спрямованістю. Ігрова форма занять створюється на заняттях за допомогою ігрових прийомів і ситуацій, що виступають як засіб спонукання, стимулювання до подальшої навчальної діяльності.

Інформацію до вихованців доводять у формі гри, що підкріплює інтерес до практичних досліджень, та й сама гра є позитивним психологічним аспектом сприймання нової інформації для згаданої вікової категорії. Гра — школа професійного та сімейного життя, школа людських відносин, але від звичайної школи вона відрізняється тим, що підліток, навчаючись під час гри, навіть не підозрює про те, що чогось вчиться. Значення гри неможливо вичерпати й оцінити розважально-реактивними можливостями. В тому і полягає її феномен, що з розваги та відпочинку вона здатна перерости в навчання, творчість, терапію, модель типу людських відносин і проявів у праці.

Серед моїх вихованців є діти початкової школи. Фізіологічні особливості дітей 5–10 років забезпечують те, що вони — допитливі дослідники, їхні серця чутливі до поклику творити, відновлювати красу природи, для них важливо, щоб за покликом йшла праця, яка стане їх фізіологічною потребою. «Джерела здібностей і обдарованостей дітей, — писав видатний педагог В. Сухомлинський, — на кінчиках пальців. Від пальців, образно кажучи, ідуть найтонші потічки, які живлять джерело творчого мислення». Залучення дітей до світу природи відкриває перед ними багатство та красу довколишнього середовища; дає можливість доступними способами виразити ставлення до світових тенденцій, свій емоційний стан, який за потреби вдало коригують координовані дії батьків і педагогів; прищеплює вміння у всьому бачити прекрасне. Саме тому у відділі біології Палацу для молодшої та середньої вікових категорій проводять **низку акцій, в яких мої вихованці беруть активну участь**. Так, вдало впроваджені у життя різноспрямовані проекти відділу. Один із них — «Тварини вмісті», в рамках якого проходять такі акції, як: «Тварини поруч із нами», де діти діляться досвідом догляду за своїми улюбленцями; «Тварини вулиць», де діти разом із дорослими допомагають безпритульним тваринам у місті спільно з товариством захисту тварин «SOS»; «Птахи нашого міста» та «Птахи мого дитинства», де діти виготовляють і розміщують годівнички, годують, замальовують і фотографують побачених птахів. Не менш захопливим і результативним є проект «Зелена хвиля», що об'єднує послідовні акції «Осінній бал квітів», «Збережи ялинку», «Зимовий сад», «Збережемо первоцвіти», «Зелена стежинка», де діти вчаться вирощувати рослини закритого та відкритого ґрунту, спостерігають за місцезростаннями рідкісних та видів на межі зникнення, виготовляють екібани.

Робота з природними матеріалами виховує посидючість, увагу, впевненість, точність і чіткість рухів. Ручна праця сприяє розвитку сенсомоторики — узгодженості в роботі очей і рук, удосконаленню координації рухів, точності виконання дій. В процесі виготовлення виробів із природних матеріалів поступово формується система спеціальних навиків і вмінь, які кожному знадобляться у повсякденному житті будь-яких професій.

3. Методична діяльність

Займаючи активну життєву позицію, у своїй професійній діяльності значну увагу приділяю не лише перейманню досвіду від своїх вітчизняних і зарубіжних колег, а й намагаюся донести свій погляд:

- у рамках унікального освітнього проекту «Spark! Lab — лабораторія для справжніх винахідників!» у виставковому комплексі «Мистецький Арсенал» **прочитала інтерактивну лекцію** на тему «Горизонти майбутнього: винаходи останніх десятиліть, що кардинально змінили світ. Над чим працюють сучасні вчені? Яким буде майбутнє через 100 років?»;

- у рамках обласного семінару-практикуму «Роль бібліотек у системі інтелектуального та духовного збагачення учнівської молоді та юнацтва» в Київській обласній бібліотеці для юнацтва **виступила з практичною презентацією** «Созологічний підхід у розвитку особистості» (<http://www.kobu.kiev.ua/page/40/>);

- на **XII Міжнародній конференції** «Шевченківська весна: біологічні науки» виступила з доповіддю «Види роду *Ipomoea* L. у флорі України», за що **отримала III місце** серед кращих робіт;

- восени 2014 та 2015 років **давала інтерв'ю на радіо** «Ера» для програми «Школяда» та «Крос-Кантрі» про діяльність гуртків відділу біології Київського Палацу дітей та юнацтва (запис програми додається);

- у 2013/2014 та 2014/2015 навчальних роках здійснювала підготовку з ботаніки обдарованої учнівської молоді для міського та всеукраїнського етапів олімпіади з біології;

- неодноразово виступала перед вчителями природничо-математичного циклу з метою поширення діяльності гуртків, знаходження спільних інтересів і розширення кола співпраці відділу біології Палацу;

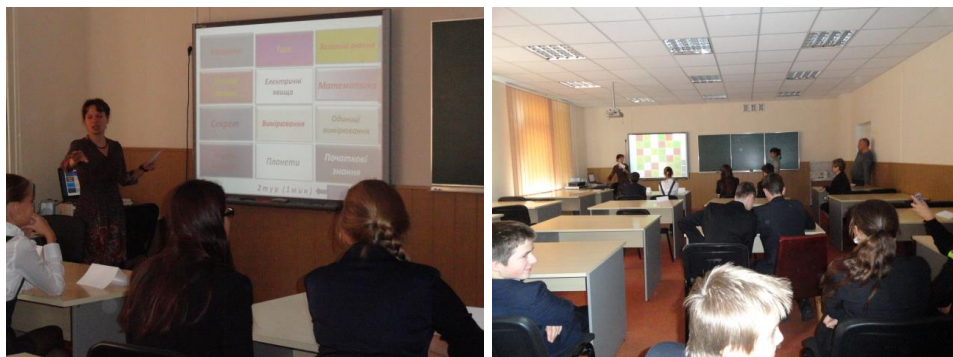
- систематично проводжу майстер-класи під час різноманітних заходів: «Свято знань — свято творчої дитини», День відкритих дверей Палацу «Вересень відзвонює: «До Палацу час!», благодійна акція «Діти — дітям!», міське свято «Мандруємо разом», I та II міські форуми «Екологічні проблеми міста. Погляд юних», інтерактивні куточки новорічних заходів, акція з розширення соціального партнерства «Палац у гостях у друзів» (с. Гнідин, с. Клавдієво), акція «Я люблю. Я мрію. Я радію», міське свято «День Землі».

У моїй дружній співпраці з к. геол.-мін. н. Крочак М. Д. та за підтримки ВАТ «Інститут Тутковського» було організовано та проведено **низку заходів, присвячених видатним вітчизняним вченим**, з метою піднесення престижу інтелектуальної праці. Сценарії деяких з них додаються.

Також я є **співавтором інтелектуальної гри «Найрозумніший»**, розрахованої на учнів 7–8 класів, мета якої — залучення талановитої учнівської молоді до діяльності в гуртках природничо-математичного циклу дослідницького напрямку. Методичні рекомендації гри також додаються.

Протягом усього періоду роботи в Палаці **виконую обов'язки секретаря наукового товариства «Дослідник»**. Члени товариства щороку показують високі результати на різноманітних конкурсах: Міжнародна конференція «Шевченківська весна», Міжнародна конференція «Екологія, людина, суспільство», Міжнародний конкурс «Intel-Техно», Міжнародний конкурс «Intel-ЕКО», Міжнародний фест «Прес-весна на Дніпрових схилах», Всеукраїнський студентський форум «Дотик природи», Всеукраїнська Виставка «Майбутнє України», Всеукраїнський конкурс МАН, Всеукраїнський конкурс раціоналізаторів-винахідників, міська олімпіада «Юні математичні таланти», міський екологічний форум «Погляд юних».

Результативність наукового товариства «Дослідник» КПДЮ
у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідних робіт
учнів-членів Малої академії наук України
за 2012–2016 рр.

Конкурс	Гуртківці	2012/ 2013 н. р.	2013/ 2014 н. р.	2014/ 2015 н. р.	2015/ 2016 н. р.
I (районний) етап	К-сть учасників	446	349	277	326
	К-сть переможців	120	95	73	79
II (міський) етап	К-сть учасників	120	95	73	79
	К-сть переможців	82	64	23+4	
III (Всеукраїнський) етап	К-сть переможців	5	8	4/4	